

ODIVO

VNORENÁ

Autor analýzy: Adam Nagy

Počas rekapitulácie minuloročnej sezóny v rámci tanečnej scény vo mne silno zarezovala reperformancia *Vnorená*. Neviem úplne verbalizovať dôvody – či je to pre tému, formu alebo kvôli tomu, že sa ma samotné dielo bytostne dotýka.

Tvorivé duo Mária Danadová a Monika Kováčová tu otvára tému dlhodobej starostlivosti o blízku osobu, ktorej už nie je pomoci a treba jej už len pomôcť dôstojne dožiť. Vo všeobecnosti je známe, že slovenská zdravotnícka infraštruktúra je v kritickom stave. Jedným z dôsledkov je, že absentujú zariadenia, ktoré sú určené pre dlhodobo chorých pacientov. Tí sú odkázaní na starostlivosť rodiny, ktorá sa musí vzdať svojho doterajšieho života a ten preorientovať iba na toho jedného príbuzného (či dokonca viacerých príbuzných naraz). V tejto spoločenskej situácii ODIVO pravidelne reprízuje, resp. nanovo premiéruje svoju (re)performanciu.

Mal som možnosť vidieť tri performancie s troma odlišnými tanečnicami, a tým pádom tri odlišné výpovede. Textový základ kolektívu autoriek je pritom vždy ten istý, v performancii nahovorený Zuzanou Galkovou. Ide o Galkovej osobný príbeh, ktorý možno vnímať ako formu umeleckej terapie. Hoci celkový príbeh má blízko k tomu, aby prešiel do citového vydierania, text je v skutočnosti vecný a istý odstup umožňuje aj civilný prejav Galkovej. Ten udržuje vecnú, až faktografickú rovinu napriek tomu, že vypovedá o jej skúsenosti so starostlivosťou o jej deda.

Samotný text otvára mnoho morálnych otázok, ktoré súvisia aj s vyššie opísanou problematikou. Keď sa stav starého otca zhoršoval, položila si Galková otázku, či ho dať do

ústavu pre dlhodobu chorých. Nie je to však sebecké rozhodnutie? Zároveň, keď vidíme, ako vyzerajú tieto zariadenia, asi v nás vyhrá poctivosť a láska, podobne ako je to aj v diele. V širokej diskusii môže ísť o formu obety. Tento moment akcentuje vo svojej scénografii Juraj Poliak v podobe plavčíckej pozorovacej stoličky. Každá performerka si na ňu vysadne. Z tejto situácie niet úniku, je nemožné len tak odísť, dať si prestávku a potom pokračovať. Áno, je to neustály kolobeh, ktorý má iba jedno východisko. Človek je vo svojej podstate empatický tvor, no napriek tomu v každom z nás žije časť, ktorá je výsostne egoistická a chce to celé nechať tak a odísť. Ale prevažne zvíťazí empatia a pocit zodpovednosti, a z toho dôvodu performerky vždy zosadnú zo stoličky a vrátia sa do „reality“. Zároveň vyvýšené miesto dáva možnosť pozrieť sa na situáciu s odstupom a uvedomiť si ďalšie kroky.

Vyvýšená stolička vytvára základ scénografického riešenia spolu s kinetickou inštaláciou vaní, s ktorou je zároveň v kontraste. Kým stolička symbolizuje odstup, vane práve naopak – hlboký ponor do problémov. Aj keď toto konštatovanie nie je celkom jednoznačné. Videl som tri performerky – Líviu Mendéz Marín Balážovú (ktorá je aj autorkou choreografie), Jazmínu Piktorovú a Martinu Hajdyla Lacovú – a každá z nich interagovala s vaňami na inej úrovni. To malo vplyv aj na zvukovú stopu, ktorá je vytváraná prostredníctvom interakcie tela performerky s vaňami. Jednotlivé objekty predstavujú abstraktnú prekážkovú dráhu, na ktorej musia performerky balansovať. Scéna vytvára priestor pre improvizáciu a pohotovú reakciu.

Štruktúra diela sa dá rozdeliť na tri tematické časti oddelené výstupom na stoličku. Prvá predstavuje úvod: zistenie choroby a prvotný šok z tejto informácie. Druhá časť pracuje s procesom liečenia či so sínusoidou choroby, kedy má pacient dobré a zlé dni. Z vlastnej skúsenosti viem, že tých horších je bohužiaľ viac, ale tie lepšie sú pamätné. Aj v nahrávke zaznie, že dedo je nervózny a mrzutý na každého, ale Galková si zapamätala tiež pocit, keď si spomenul na členov rodiny, čo ich ďalej povzbudilo v boji. Tretia časť je záver, a nielen samotného diela, ale aj samotného života. Tvorkyne ho koncipovali ako ticho pred búrkou. Zobrazuje posledný nádych zomierajúceho, ale aj posledné spoločne strávené chvíle.

Napriek tomu, že v každom uvedení účinkuje iná tanečníčka či dokonca tanečník, základné choreografické princípy vytvorila a ako prvá (v premiére diela) predviedla Lívia Mendéz Marín Balážová. Každá časť má jedinečný choreografický jazyk, ktorý každá z mnou

videných účinkujúcich dokázala prezentovať vlastným štýlom. Prvý fragment sa vyznačoval floorworkom, druhý výskokmi a pádmi a tretí rotáciami. Sú to univerzálne prvky, ktoré dávajú veľký priestor na prispôbenie si ich pre vlastné potreby. Jednotlivé interpretačné posuny diela sú úzko prepojené s telesnosťou a fyziológiou každej performerky, ako aj s ich profesionálnym pozadím.

Prvé uvedenie s Líviou Mendéz Marín Balážovou akcentuje viac krehkosť vzťahu v rámci rodiny. Snaží sa sprítomniť bolesť a tenkú hranicu medzi životom a smrťou. Určite tento dojem podporuje fakt, že v čase premiéry bola tehotná. Jej fyziognómia vytvorila kontrast s danou témou. *Vnorená* tým získava ďalšiu tému, a to nádej. Tvorkyne vystihujú kolobeh života – narodenie a smrť, čím sa posunula interpretačná línia. Balážová sa snaží udržiavať priamy kontakt s okrajmi vaní, čím ešte viac zdôraznila tému hranice, ale aj rozpoltenosti – zostať, alebo odísť. Napriek tomu, že bola vo vyššom štádiu tehotenstva, jej pohyby boli plastické, aj veľmi jemné a pomalé. V prvej časti zapája iba nohy, ktorými sa odtláča a horná časť tela zostáva statická. V druhej na pravidelnej báze strieda polohy úplného napätia a uvoľnenia. Jej telo je buď v krči od hlavy až po päty, alebo sa uvoľní a každá končatina sa stáva individuálnym článkom. Tretiu časť charakterizujú pomalé rotácie, ktoré sprevádzajú vystreté ruky dopredu. Pri práci s rukami je možné odsledovať isté gestá, ktoré sa počas rotácií menia. Prvý pohyb znázorňuje, akoby sa snažila niečo odovzdať, podať. To sa pomaly pretransformuje na fotorám a nakoniec na objatie, ako zavŕšenie celého diela. Aj na záver akcentuje v choreografii Balážová tému nádeje, keďže dochádza ku konečnému zmiereniu. Jej interpretáciu najviac vystihuje krehkosť a nádej, či sa to vzťahuje na pohyb alebo obsah, ktorý sa snažila pretlmočiť.

Floorwork Jazmíny Piktorovej najviac definuje pohyb dážďovky. Odtláča sa chodidlami, vyvinutá sila rezonuje celým telom, až k ramenám, ktorými sa následne odtláča od zeme. Vytvára dojem, akoby jej telo bolo zložené z článkov, ktoré sú schopné individuálneho pohybu. Výskoky a pády strieda v pravidelných intervaloch ako symbol vyrovnávania sa so správou. Kým rotácie u Balážovej sú cestou k zmiereniu, Piktorovej slúžia na zacyklenia sa v problémoch. Je to stupeň, keď si je človek vedomý toho, že sa už blíži koniec, ale musí zostať silným. Celé ho to pomaly zomelie a stráca silu. Kým Balážovej uchopenie príbehu má pozitívne vyznenie, u Piktorovej je to úplný opak. Tým, že je nielen tanečnicou, ale aj herečkou, oveľa viac pracuje

s mimikou, ktorá vyjadruje bezvýchodiskovú situáciu a beznádej. Aj z pohybov, ktoré sú ostrejšie a křčovité, je zjavná únava, ktorá je súčasťou starostlivosti o chorého. Zároveň je tam prítomná miera frustrácie a bezmocnosti, lebo nie je schopná pomôcť, napriek tomu, že by chcela.

Martine Hajdyla Lacovej sa podarilo vytvoriť syntézu predošlých dvoch verzií. Snažila sa udržať balans medzi bezvýchodiskovou situáciou a nádejou. Hoci sú choreografické princípy dané, jej prevedenie sa najviac líši od pôvodného. Vytvorila fúziu medzi jednotlivými pohybovými princípmi s prvkami baletu. Najvýraznejším momentom je citácia sóla bielej labute z Čajkovského *Labutieho jazera*. Doslovne do choreografie vložila labutiu pieseň deda, ktorý sa chystá odísť a poslednýkrát si spomenie na svoju rodinu. Lacová sa často pohybuje na špičkách, čím celkovému vyzneniu dodáva jemnosť a krehkosť. Pri interpretácii je nutné brať do úvahy aj fyziognómiu Lacovej. Pôsobí maskulínnejšie, preto tiež viac prebýjala téma vnútornej aj fyzickej sily, ktorú musí mať, aby dokázala prekonať celé toto ťažké životné obdobie. Predošlé interpretky pristupovali ku choreografii emotívne, aj ju emočne nasýtili, ale Lacová pôsobila veľmi racionálne. Vzala to ako svoju povinnosť a vníma, že nemá na výber. Musí sa osudu postaviť čelom a vydržať.

Iba jediný moment je totožný vo všetkých troch uvedeniach, a to umývanie si rúk v tretej časti. Našťastie to má opačný význam, než ako ho poznáme z Biblie. Pre mňa ide o znak zmierenia s osudom, s tým, že nemajú na výber. Definitívne sa ponoria do toho kolobehu, z ktorého niet úniku.

Vnorená je unikátny projekt na slovenskej tanečnej aj divadelnej scéne. Otvára tému, ktorá bude vždy nadčasová, ale podľa aktuálnej spoločensko-politickej situácie dostane zrejme vždy inú konotáciu. Jej jedinečnosť tkvie aj v možnostiach interpretácií, ktoré sú založené na individuálnych skúsenostiach účinkujúcich umelkýň a umelcov (okrem reflektovanej trojice dielo ODIVO ďalej uviedlo aj s Luciou Kašiarovou, Barborou Janákovou, Terezou Ondrovou a Jarom Viňarským). *Vnorená* má svoj význam aj z pohľadu zdieľania a prežívania ťažkých chvíľ. Je dôležité, aby tú fáchu nenosil iba jeden človek, ale aby sa mal s kým o ňu podeliť. ODIVO tu vytvára bezpečné miesto, kde sa každý môže individuálne vyrovnáť so svojou skúsenosťou.